

Секція 3.

Трансформації сучасної системи міжнародних відносин та Україна: міжнародно-правовий вимір

Section 3.

Transformations of the modern system of international relations and Ukraine: the international law dimension

Ванкевич О.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права і процесу ЗУНУ
Марценко Н. С.*

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Кожен з нас має право на недоторканність приватного життя, яке захищене національним і міжнародним правом. Якщо всі внутрішні заходи захисту, зокрема в українських судах, були вичерпані безрезультатно і державними органами було допущено порушення, скаргу може бути подано до Європейського суду з прав людини протягом шести місяців, а після 1 лютого 2022 року - протягом чотирьох місяців. Особи, чиї права було порушено, можуть звернутися до Європейського суду безпосередньо або через представника, заповнивши форму українською мовою, розміщену на сайті Європейського суду. Підставою для такого звернення може бути порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Праву на приватне життя присвячена стаття 8 Конвенції «Право на повагу до приватного та сімейного життя», де йдеться, що «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції; органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [1].

Питання приватності є одним із найскладніших та найбільш дискусійних тем в практиці Європейського Суду. Однак пори те, що окремі моменти застосування статті 8 Конвенції розкриті у довіднику Європейського Суду,

використання практики ЄСПЛ в Україні все ж має певні труднощі [2].

Як відомо, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї є частиною внутрішнього законодавства України відповідно до статті 9 Конституції України (набула чинності в Україні 11 вересня 1997 року). Ратифікуючи Конвенцію і Протоколи до неї, держави насамперед зобов'язуються гарантувати всім особам, які перебувають під їхньою юрисдикцією, права і свободи, викладені в Конвенції та Протоколах. Дане законодавче визнання обов'язкової юрисдикції ЄСПЛ у всіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування Конвенції, вимагає вивчення судами практики ЄСПЛ та застосування міжнародного права з урахуванням точки зору ЄСПЛ у своїх рішеннях при розкритті змісту більшості положень Конвенції. Крім того, стаття 17 Закону України № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає, що національні суди застосовують Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини, як джерело права. При цьому, в Законі України № 3477-IV немає нічого, що забороняє застосування рішень ЄСПЛ, винесених щодо інших країн [3].

Слід зазначити, що у практиці Європейського суду з прав людини поняття «приватне життя» є досить широким і охоплює різноманітні аспекти, такі як персональні дані, соціальне та фізичне «я» особи, стосунки з іншими людьми та зовнішнім світом, зовнішній вигляд, ідентичність, право на визначення свого приватного життя та його конфіденційність, здоров'я, безпеку довкілля, особистий простір тощо [2].

У своєму першому рішенні у справі за статтею 8 Конвенції «Бельгійська мовна справа» («The Belgian linguistic case») від 23 липня 1968 р. ЄСПЛ зазначив, що положення даної статті Конвенції «насамперед спрямоване на захист осіб від свавільного втручання державних органів у приватне та сімейне життя», що призводить до тлумачення «права на повагу», передбаченого в пункті 1 статті 8, головним чином як зобов'язання держави не втручатися в приватну сферу громадян [4]. Крім того, у своєму рішенні «Пантелеєнко проти України (Panteleyenko v. Ukraine)» ЄСПЛ зазначає, що зберігання органами державної влади інформації про приватне життя особи та використання цієї інформації є втручанням у право на повагу до приватного життя [5]. В такому випадку зберігання інформації про приватне життя особи та її використання слід розуміти як втручання у право на повагу до приватного життя, яке гарантоване п.1 статті 8 Конвенції. У даній справі порушення полягали у розголошенні суддею конфіденційної інформації, яку суд отримав від психіатричної лікарні про психічний стан заявника, і яку суддя оприлюднив у відкритому судовому засіданні сторонам та іншим особам, присутнім у суді. У своєму рішенні ЄСПЛ вважає, що такі відомості, безсумнівно, є інформацією, що належить до сфери «приватного життя» заявника, тому оприлюднення даного роду інформації є втручанням у право на повагу до приватного життя заявника (гарантовані статтею 8 Конвенції), що призвело до розширення кола осіб, які знали про ці дані.

Заслуговує на увагу також аналіз рішення у справі принцеси Кароліни фон Ганновер «Ганновер проти Німеччини» від 2012 року, у якій ЄСПЛ визнав порушення права принцеси на недоторканність приватного життя у зв'язку з публікацією в пресі фотографій її приватного життя [6]. Суд, проаналізувавши

чи були порушені права особи і чи був досягнутий належний баланс між приватними та суспільними інтересами, дійшов висновку, що публікації різними німецькими журналами фотографій заявниці щодо її повсякденного життя, де сфотографована вона сама чи з іншими людьми, торкається сфери її приватного життя. Тому, на підставі положень статті 8 Конвенції, Суд визнав необхідність збалансувати захист приватного життя заявниці та свободу вираження поглядів, гарантовану статтею 10 Конвенції. Не зважаючи на те, що свобода вираження поглядів поширюється також на опублікування фотографій, в даній сфері захист прав та репутації інших осіб набуває особливого значення, оскільки стосується поширення не «ідей», а зображень, які містять дуже особисту інформацію про особу. Більше того, опубліковані фотографії часто були зроблені в атмосфері наполегливого домагання, яке викликало в заявниці відчуття вторгнення у її приватне життя чи навіть переслідування [6]. У даній справі, Суд взяв до уваги обставини, за яких було зроблено знімки: без відома чи згоди заявниці, а в деяких випадках – таємно [6]. Крім того, такі фото не були зроблені з метою сприяння обговоренню, яке становило загальний інтерес, оскільки заявниця не здійснювала жодних офіційних повноважень, а фотографії та статті були пов'язані виключно з подробицями її приватного життя.

Навіть враховуючи право громадськості на інформацію, у тому числі за особливих обставин, стосовно приватного життя публічних осіб, такого права не було у даній справі. Тому, Суд дійшов висновку що громадськість не має легітимного інтересу знати про місцеперебування Кароліни фон Ганновер чи про те, як вона загалом поводить себе у приватному житті, навіть якщо вона з'являється в місцях, які не завжди можна назвати ізольованими і які є добре відомими громаді [6]. Навіть у тому випадку, якщо б такий загальний інтерес існував, оскільки журнали мають певну комерційну зацікавленість в опублікуванні фотографій та статей, на думку Суду, ці інтереси мали б підпорядковуватися праву заявниці на ефективний захист її приватного життя.

Слід звернути увагу також на рішення у справі «Copland v. United Kingdom» від 3 квітня 2007 р. (заява № 62617/00), в якому ЄСПЛ визнав порушення статті 8 Конвенції щодо контролю інформації, яка стосується телефонних дзвінків, електронної пошти працівника та використання Інтернету. Порушення полягали у відстеженні використання телефону, електронної пошти та Інтернету працівника з ініціативи керівника. Оскільки організація (коледж додаткової освіти), у якій працював заявник, є офіційним органом, яким керує держава, уряд обґрунтовував, що такі дії було зроблено для того, щоб з'ясувати, чи заявник використовує приміщення коледжу в особистих цілях. Моніторинг такого використання полягав у аналізі телефонних дзвінків, їх дати та часу, тривалості та вартості; моніторинг використання Інтернету мав форму аналізу відвіданих веб-сайтів, а також часу, дати та тривалості відвідувань; моніторинг електронної пошти мав форму аналізу адрес електронної пошти, а також дат і часу, коли електронні листи були надіслані [7]. Слід відмітити, що в окремих випадках, такі дії не виключають можливості того, що схожі спостереження за певних обставин можуть вважатися «необхідним у демократичному суспільстві» як законний метод втручання, однак у даній справі ЄСПЛ не дійшов висновку про необхідність таких дій.

За українським законодавством забороняється втручання у особисте

життя, однак у передбачених законодавством випадках, такі дії все ж можуть мати місце. Так згідно п.1 ст. 258 КПК України, ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Стаття 260 КПК України дозволяє аудіо та відео-контроль особи, а стаття 263 КПК України дозволяє зняття інформації з електронних комунікаційних мереж [8]. Тому, у практиці правозастосування вироблені принципи, побудовані на основі положень, закріплених у статті 8 Конвенції, які виправдовують втручання в права людини. Відповідно, прослуховування телефонних розмов органами державної влади має здійснюватися відповідно до закону, переслідувати виключно законні цілі та бути необхідним у демократичному суспільстві.

Загалом, право на приватність в Україні регулюється та захищається різними галузями права. Так стаття 32 Конституції України гарантує недоторканність житла (як одного із базових прав громадян, захищених національним та міжнародним правом [9]) та визнає право на особисте і сімейне життя, таємницю листування, телефонних розмов та інших засобів зв'язку [10], а Цивільний кодекс України визнає недоторканність особистого життя, честі та гідності [11]. Однак численні порушення права на приватність у світі, викликані стрімким розвитком інформаційних технологій та штучного інтелекту, вимагатимуть все нових підходів до правової охорони та захисту приватності особи [12; 13].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що на державному рівні важливо вжити належних заходів для забезпечення правової охорони та захисту приватного життя кожної людини з точки зору розвитку особистості. Запевнення у захисті приватного життя є ключовим елементом забезпечення прав людини та підтримки демократичних цінностей у суспільстві. Крім того, належний правовий захист приватного життя є важливим аспектом гарантування особистої свободи та гідності кожної людини. Забезпечення даного права сприяє формуванню особистості, вільного від неправомірного втручання та недозволених втручань в особисту сферу. Міжнародні та національні правові гарантії охорони приватного життя сприяють розвитку відносин довіри та поваги між індивідами та державою, а тому його правовий захист є необхідною умовою для підтримки свободи та гідності людини в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «Право на повагу до приватного і сімейного життя». URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». Київ: ВАІТЕ, 2017. 192 с. URL:

<https://www.osce.org/files/f/documents/1/8/357581.pdf>

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Пантелеєнко проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text

6. Рішення ЄСПЛ у справі «Ганновер проти Німеччини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_324#Text

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Copland v. the United Kingdom». URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["002-2765"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2404>

9. Марценко Н. Порівняльно-правова характеристика поняття житла у національному та міжнародному праві. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 4(16). С. 121–125. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/559>

10. Конституція України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

11. Цивільний кодекс України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

12. Martsenko, N. 2022. "Artificial Intelligence and Human Rights: A Scientific Review of Impacts and Interactions." *Studia Prawnoustrojowe*. <https://doi.org/10.31648/sp.8245>

13. Drakokhrust T., Martsenko N. Artificial Intelligence in the Modern Judicial System. *Journal of Modern Educational Research*, 2022; 1: 5. DOI: 10.53964/jmer.2022005

Притула О.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
міжнародного права та міграційної політики ЗУНУ
Саванець Л. М.*

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ НАЙДОЦІЛЬНІШОЇ ФОРМИ КОДИФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Процес кодифікації міжнародного приватного права складний, оскільки вимагає дотримання тонкого балансу між досягненням однаковості та повагою до різних правових традицій та інтересів різних країн. Вибір форми кодифікації - важливе рішення, що має значні наслідки для гармонізації транскордонних правовідносин і вирішення колізійних питань.

Кодифікація, тобто об'єднання норм права в певній царині в єдиний цілісний звід (кодекс, закон або розділ конкретного законодавчого акта), ставить норму в центр, і відводить йому переважну роль серед інших джерел права, таких як міжнародні договори, звичай, доктрина, судова та арбітражна практика. «Причини, які зумовлюють кодифікацію, складні і різноманітні. Кожна кодифікація пов'язана з історією, соціальними, політичними і людськими